

Model celostne revitalizacije pogorelih površin na Krasu in ohranjanje kulturne krajine

V lanskem požaru na Krasu je gorel pretežno gozd, pa tudi travišča in polja sivke. Požar se je ob izjemnem trudu gasilcev stanovanjskim in gospodarskim objektom le približal. Zemljišča, ki so bila že prizadeta v požarih v zadnjih 20 letih in so preteklo poletje ponovno gorela, nimajo več prsti, pravijo domačini. Zaradi posegov ob gašenju je pokrajina z uničenimi kolovozi in suhimi zidovi ponekod dobesedno neprepoznava. Požari so pogosta naravna nesreča in po svetu so se na njih prilagodili s sonaravnimi pristopi, in sicer tako, da okrepijo ekosisteme in tako omogočijo oživitev prsti.

Ugotavljamo, da je potrebno pripraviti model celostne revitalizacije in protipožarne zaščite kmetijskih in gozdnih površin z uporabo ekosistemskih storitev na Krasu in drugod, ki bo na osnovi geomantijske strokovne podlage definirala revitalizacijske in vzdrževalne ter protipožarne ukrepe, ki bodo temelji na energijskih in materialnih osnovah prostora.

Zavedamo se, da dandanes ni dovolj le uporabiti enosmernih metod (npr. samo pogozdovanje), ker s tem ne odpravimo izvora problema, ki je problem povzročil. Zato pristopamo celostno in inovativno. Naš model temelji na geomantijski analizi, ki bo pokazala potenciale na območju posamezne kmetije, kjer je za zagotovitev vitalnosti kmetij potrebno naravi pomagati z modro-zeleno infrastrukturo, ki zajema tako obnovo biocenoz kot pomoč prsti za hitrejšo revitalizacijo z ekoremediacijskimi metodami. Geomantija je celostna ekologija, ki se posveča geobiološkim analizam kakovosti zemljišč, pregledom zdravja bivanja, raziskavam, ekološkemu varovanju okolja, prostorskemu načrtovanju, reševanju bivalnih bolezni in holističnemu svetovanju ter oblikovanju trajnostnih turističnih programov. Geomantija kot celosten pristop obravnave narave in okolja je v severni Evropi uveljavljen pristop urbanističnega in razvojnega načrtovanja (primeri: Vulkanland na avstrijskem Štajerskem, Nemčija).

Delovanje kmetije kot celote je odvisno od uspešnosti delovanja posameznih njenih delov, torej ekosistemov (naravnih, pol-naravnih, spremenjenih od človeka), kot tudi od uspešnosti povezovanja med temi ekosistemi, kar ustvarja vitalnost kmetije. Bolj kot je kmetija vitalna, lažje se bo spopadla s posledicami požara in hitreje si bo opomogla po požaru.

Kmetijsko gospodarstvo je le del kompleksnega sistema, zato smo se odločili za uporabo koncepta, ki podpira celosten pristop k iskanju rešitev. Tako bomo v obravnavo vključili različne ekosisteme (npr. gozd, travnik, pašnik, vodne ekosisteme), ki sestavljajo kmetijo in analizirali, kako lahko preko storitev (koristi) teh ekosistemov prispevamo k večji vitalnosti kmetije kot celote. Z večanjem vitalnosti kmetij bomo povečali požarno varnost in hitreje revitalizirali kmetijske in gozdne površine po požaru. Pri tem bomo posebno pozornost namenili uravnalnim storitvam (npr. zadrževanje vode v tleh, povečanje rodovitnosti tal, povečanje biodiverzitete) in kulturnih storitev (npr. nematerialnim koristim, kot je kulturna dediščina, trajnostni turizem) ekosistemov, ki jih "tradicionalni" modeli zaščite pred požari ali revitalizacije po požarih praviloma ne vključujejo ali pa le v manjši meri.

Kmetije s travniki, nasadi in gozdnimi površinami so v požarih zelo prizadete. Kmetijske površine kot ključni del kulturne krajine pomembno prispevajo k obči družbeni koristi, ki jo prinaša urejena in vitalna pokrajina tako domačinom kot tudi obiskovalcem. Kulturno krajino Krasa sestavljajo naravne in grajene prvine, mozaična urejenost zemljišč z izmenjavo kmetijskih in gozdnih površin s kolovozi, suhimi zidovi in drugimi elementi, ki dajejo značilno prepoznavnost in identiteto pokrajine.

Pospešeno zaraščanje zaradi opuščanja kmetijskih dejavnosti prinaša degradacijo kulturne krajine in manjšanje odpornosti na širjenje požarov.

Ohranjanje okolja je vse večji izziv razvoja in spopadanja z podnebnimi spremembami. Tudi evropske politike so osnovala načelo "ne škodujmo" kot dodatno zavezo gospodarskih dejavnosti za ohranjanje okolja. Kras je še posebej občutljivo in z različnih vidikov pomembno območje. Čezmejni geopark Kras-Carso, ki je v pripravi, nosi zavezo k zagotavljanju učinkovitejšega varstva virov in trajnostnega razvoja ob krepitevi konkurenčnosti. Poleg tega sta destinaciji »Kras in Brkini« ter »Miren Kras« med 20 destinacijami v Sloveniji, ki se ponašajo z zlatim znakom Slovenia Green Destination, ki predstavlja trud v smeri zelenega in trajnostnega razvoja.

Nikakor ne smemo spregledati, da uničenje kulturne krajine pomeni trajno škodo, saj je sanacija skoraj nemogoča. Ko enkrat izgine, izgine nepovratno, ker nosi svoj značaj prav v prvobitnosti in je poustvarjanje vedno le približek.

Na kmetijah na Krasu se zavedajo potencialov, ki jih ob osnovni kmetijski dejavnosti, pomeni v letih pridobljeno znanje in izkušnje ter ohranjena naravna in kulturna dediščina v smeri razvoja dopolnilnih in drugih dejavnosti na kmetijah z izobraževalnimi, rekreativnimi in turističnimi vsebinami. Še kako pomembna osnova za obstoj in razvoj kmetij je tako tudi ohranjena kulturna krajina. Kar v sanaciji pomeni celostno revitalizacijo kmetij, ki temelji na ekosistemskih storitvah, ki ji prepozna geomantija.

Karin Lavin, Robi Lavin in Ddr Ana Vovk